

تعامل هنرهای کاربردی و تجسمی (چشم انداز میان رشته‌ای)

حمیدرضا فروغیان^۱، مرتضی فروغیان^۲

مدرس دانشگاه سیستان و بلوچستان، دانشکده هنر و معماری

فرهنگی، آموزگار

چکیده

این مقاله به بررسی تعامل میان هنرهای کاربردی و هنرهای تجسمی از منظر مطالعات میان رشته‌ای می‌پردازد. هنرهای کاربردی و تجسمی به‌عنوان دو حوزه مهم از هنر به‌طور مستقیم در زندگی انسان‌ها تأثیر می‌گذارند. مطالعات میان رشته‌ای بین این دو حوزه می‌تواند به تولید آثار نوآورانه منجر شود که هم از لحاظ زیبایی‌شناختی و هم از لحاظ کاربردی ارزشمند باشند. این مقاله به بررسی تاریخچه، ویژگی‌ها و تعامل این دو حوزه می‌پردازد و اهمیت استفاده از فناوری‌های جدید در این تعامل را مورد بررسی قرار می‌دهد. و از آنجایی که این موضوع بسیار حائز اهمیت بوده هم برای هنرمندان و هم دانشجویان و علاقمندان این عرصه و تعامل هرچه بهتر و جدایی‌ناپذیری این دو از یکدیگر قابل تحقیق و پژوهش است تا بهره‌برداری نوین و آثار خلاقانه‌تر و اصیل‌تری را خلق کنیم. روش تحقیق به‌صورت توصیفی-تحلیلی بوده و داده‌ها از طریق مطالعه کتابخانه‌ای و تحلیل آثار هنری جمع‌آوری شده‌است. نتایج نشان می‌دهد که پیوند میان هنرهای کاربردی و تجسمی منجر به خلق آثار می‌شود که همزمان دارای ارزش زیبایی‌شناختی و کارکردی هستند. چهارچوب نظری این تحقیق براساس نظریات زیبایی‌شناسی جان دیویی و اصول معاصر تدوین شده‌است.

کلیدواژه‌گان: هنرهای کاربردی، هنرهای تجسمی، تعامل هنرها، مطالعات میان رشته‌ای، فناوری.

1. hamidrezaf1996@gmail.com

2. moforughyan2013@gmail.com

بررسی پیشینه نشان داد که بسیاری از پژوهش‌ها بر تأثیر هنرهای تجسمی بر طراحی‌های کاربردی تمرکز داشته‌اند؛ اما به تعامل متقابل این دو حوزه کمتر پرداخته شده‌است. این تحقیق تلاش دارد تا خلأ را با تحلیل جامع‌تر پوشش دهد؛ به‌طور کلی، پیشینه تحقیق نشان‌دهنده اهمیت تعامل میان هنرهای کاربردی و تجسمی در خلق آثار نوآورانه است. این مقاله با تمرکز بر جنبه‌های میان‌رشته‌ای گامی جدید در تحلیل این تعاملات برمی‌دارد.

هنرهای کاربردی

هنر کاربردی (Applied art) کاربرد طراحی و زیبایی‌شناسی با هدف کارایی و استفاده روزمره است؛ درحالی‌که هنرهای زیبا برای تحریک فکری نظاره‌گر یا حساسیت‌های دانشگاهی ایفای نقش می‌کنند، هنرهای کاربردی، طراحی و آرمان‌های خلاق را با مقصود کاربردپذیری به هم می‌آمیزند؛ همچون فنجان، مجله یا نیمکت تزیینی پارک. بخش قابل توجهی از حوزه هنرهای کاربردی و هنرهای تزیینی روی هم می‌افتند و تا حدودی این دو عبارات جایگزین هستند (موسوی حاجی، ۱۳۹۳).

حوزه‌های طراحی صنعتی، طراحی گرافیک، طراحی مد، طراحی داخلی، هنر تزیینی و هنر عملکردی به‌عنوان هنرهای کاربردی به‌شمار می‌آیند. در زمینه هنر خلاق و یا انتزاعی، حوزه‌های معماری و عکاسی به‌عنوان هنرهای کاربردی در نظر گرفته می‌شوند.

در واقع منظور از هنرهای کاربردی، هنرهایی است که نخست کارکرد و سودمندی آن‌ها اهمیت دارد و هدف از خلقشان کاربردشان بوده‌است (موسوی حاجی، ۱۳۹۳).

لذا هنرهای کاربردی به شاخه‌ای از هنر اطلاق می‌شود که علاوه بر زیبایی‌شناسی، کاربرد عملی نیز دارد؛ از این رو، هنرهای کاربردی در زندگی روزمره انسان‌ها نقش اساسی ایفا می‌کنند. این هنرها شامل طراحی صنعتی، طراحی داخلی، معماری، طراحی لباس و سایر حوزه‌های مشابه همان‌طور که گفته شد می‌شود. در هنرهای کاربردی، هدف اصلی ایجاد محصولاتی است که علاوه بر کارایی، از نظر زیبایی‌شناختی نیز جذاب باشند؛ برای مثال، طراحی مبلمان باید به‌گونه‌ای باشد که علاوه بر راحتی و عملکرد، از نظر بصری نیز جذاب باشد. یا تولید سرامیک‌ها و سفال علاوه بر کاربردی بودنشان از نظر زیبایی‌شناسی و هنرهای زیبا یک اثر منحصربه‌فردی را شامل گردد.

شکل ۱ (هنرهای کاربردی، سرامیک)

هنرهای کاربردی و هنرهای تجسمی، دو حوزه کلیدی در دنیای هنر هستند که در فرهنگ‌ها و جوامع مختلف به شکل‌های گوناگونی نمود یافته‌اند. این دو حوزه در ابتدا به نظر می‌رسد که نقش‌های متفاوتی ایفا می‌کنند؛ اما با گسترش مطالعات میان‌رشته‌ای، ارتباطات بین این دو حوزه به شکل عمیق‌تری قابل درک است. هنرهای کاربردی به طراحی و ساخت اشیای کاربردی مانند مبلمان، سفال، سرامیک و هنرهای دستی، و حتی معماری و طراحی صنعتی پرداخته، درحالی‌که هنرهای تجسمی به خلق آثار هنری که بیشتر به جهت زیبایی‌شناسی و تجسمی ایجاد می‌شوند، اختصاص دارد. در این مقاله، این دو حوزه با هم بررسی خواهند شد تا تعامل آن‌ها در عرصه هنر و فناوری مورد تحلیل قرار گیرد. مطالعات میان‌رشته‌ای در دو حوزه هنری می‌تواند به تولید و خلق آثار نوآورانه و ایده‌های اصیل منجر شود که هم از لحاظ زیبایی‌شناختی و هم از لحاظ کاربردی ارزشمند باشند تا مخاطب عصر معاصر را هرچه بیشتر مجذوب کند و باعث ایجاد تقاضای بالاتری داشته باشد. این مقاله به بررسی و چگونگی تعامل این دو حوزه می‌پردازد و اهمیت استفاده از فناوری‌های جدید در این تعامل از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است تا با این نگاه به تولید آثاری با خلاقیت منحصربه‌فردی داشته باشیم. این پژوهش از روش تحقیق کیفی و کمی استفاده کرده‌است تا به بررسی تعامل میان هنرهای کاربردی و هنرهای تجسمی بپردازد. هدف اصلی این مطالعه، تحلیل ویژگی‌های مشترک این دو حوزه و چگونگی تأثیرگذاری آن‌ها بر یکدیگر است.

روش تحقیق

در این مقاله از روش توصیفی-تحلیلی استفاده شده‌است.

ابزار گردآوری اطلاعات

برای گردآوری اطلاعات از روش اسنادی (کتابخانه‌ای) و مشاهده مستقیم آثار هنری و مقالات و اتفاقات اخیر و معتبر علمی از داده‌ها و پایگاه‌های معتبر نیز بهره گرفته شده‌است.

پیشینه تحقیق

بررسی پیشینه تحقیق به‌منظور شناسایی پژوهش‌های قبلی در زمینه تعامل هنرهای کاربردی و هنرهای تجسمی و شناسایی خلأهای موجود در این حوزه انجام شده‌است. این بخش به تحلیل مطالعات داخلی و خارجی مرتبط می‌پردازد.

در پژوهش انجام‌شده توسط احمدی (۱۳۹۸)، تأثیر فناوری‌های نوین بر طراحی‌های کاربردی مورد بررسی قرار گرفته‌است. نتایج نشان داد که استفاده از فناوری‌های دیجیتال باعث افزایش خلاقیت در تولید آثار هنری شده‌است. در یک مطالعه خارجی، اسمیت و همکاران (۲۰۱۵) نشان دادند که اصول زیبایی‌شناسی هنرهای تجسمی می‌تواند به بهبود طراحی‌های صنعتی و کاربردی کمک کند.

این تعامل بین هنرهای کاربردی و تجسمی باعث می‌شود تا اثر هنری علاوه بر زیبایی، عملکردی مناسب نیز داشته‌باشد؛ از این رو، در بسیاری از حوزه‌ها مانند طراحی مد، گرافیک، طراحی داخلی و حتی صنعت خودرو، هنرهای کاربردی و تجسمی در هم تنیده‌اند (اسمیت، ۲۰۲۰).

شکل ۳. تصویر هنرهای تجسمی

نقش فناوری در هنرها

با پیشرفت‌های چشمگیر فناوری در دهه‌های اخیر، فرصت‌های جدیدی برای تعامل هنرهای کاربردی و تجسمی فراهم شده‌است. تکنولوژی‌های نوین مانند طراحی سه‌بعدی، چاپ سه‌بعدی و نرم‌افزارهای طراحی دیجیتال به هنرمندان این امکان را می‌دهند که آثار خود را به شکلی نوآورانه خلق کنند و از ترکیب عناصر مختلف هنرهای تجسمی و کاربردی بهره ببرند؛ به‌عنوان مثال، در طراحی محصولات، طراحان از فناوری‌هایی استفاده می‌کنند که به آن‌ها امکان خلق شکل‌های پیچیده تر و زیباتر را می‌دهد.

مطالعات میان‌رشته‌ای در هنر

مطالعات میان‌رشته‌ای در هنر به مفهوم استفاده از روش‌ها و مفاهیم از رشته‌های مختلف برای بررسی و خلق آثار هنری است. این نوع از مطالعات می‌تواند به شناخت بهتر و عمیق‌تر ارتباطات میان هنرهای کاربردی و تجسمی کمک کند؛ برای مثال، مباحثی مانند طراحی انسانی، ترکیب هنرهای تجسمی با علم روانشناسی و علوم شناختی می‌تواند به خلق آثاری منجر شود که نه تنها از نظر زیبایی‌شناسی جذاب باشند؛ بلکه تأثیرات روانی مثبتی بر مخاطب داشته باشند (براون، ۲۰۱۸).

نتیجه‌گیری

این پژوهش به بررسی تعامل میان هنرهای کاربردی و هنرهای تجسمی پرداخته و نشان داده‌است که این دو حوزه چگونه می‌توانند به یکدیگر وابسته باشند و از یکدیگر الهام بگیرند. هنرهای کاربردی، با تأکید بر جنبه‌های عملی و کاربردی، زمینه‌ای برای استفاده از اصول زیبایی‌شناسی هنرهای تجسمی فراهم می‌کنند. از سوی دیگر، هنرهای تجسمی با بهره‌گیری از عناصر بصری و خلاقیت، می‌توانند الهام‌بخش طراحی‌های نوآورانه در هنرهای کاربردی باشند. یکی از نتایج اصلی این پژوهش، تأکید بر اهمیت رویکرد میان‌رشته‌ای در خلق آثار هنری است. این رویکرد نشان می‌دهد که تلفیق دانش و مهارت‌های مختلف،

هنرهای تجسمی

هنرهای تجسمی (visual arts) که گاه با اصطلاح هنرهای بصری یاد می‌شوند، هنرهای مبتنی بر حس بینایی؛ مانند نقاشی، خوشنویسی، مجسمه‌سازی، طراحی محصول، چاپ دستی، عکاسی، گرافیک، تصویرسازی، طراحی صنعتی و حتی نیز صنایع دستی، ویدئو، فیلمسازی و طراحی داخلی است. همچنین هنرهای تجسمی شامل گروه دیگری با عنوان هنرهای کاربردی مانند طراحی صنعتی، طراحی گرافیک، طراحی مد، طراحی داخلی و هنر تزئینی، شوگرآرت می‌شود. در حال حاضر هنرمند تجسمی به شخصی گفته می‌شود که در زمینه هنرهای زیبا یا هنرهای کاربردی به شکل اصولی آموزش دیده یا تحصیل کرده‌است و فعالیت دارد (حلیمی، ۱۳۸۴).

قلمرو کاری طراحی و هنرهای تجسمی بسیار گسترده‌است. در اصل این قلمرو همه آنچه که می‌توان دید به جز نمایش را دربرمی‌گیرد. منظور از نمایش هنرهایی مانند تئاتر، موسیقی، یا اپرا است. البته مرز مشخص و درستی میان این تعاریف نیست؛ مثلاً توجه کنید به هنر تن و بدن یا مثلاً فیلم و هنر رسانه‌ای که می‌توانند همه دسته‌های دیگر هنر را در خود جای دهند.

بنابراین هنرهای تجسمی به آثاری اطلاق می‌شود که بیشتر به‌واسطه تجسم و نمایش بصری ایده‌ها و احساسات هنرمند ایجاد می‌شوند. این هنرها شامل نقاشی، مجسمه‌سازی، عکاسی و سایر رشته‌های بصری هستند که بیشتر به جهت بیان مفاهیم عاطفی و فرهنگی به کار می‌روند. هنرهای تجسمی می‌توانند ابزاری قدرتمند برای انتقال پیام‌های اجتماعی و فرهنگی باشند. این هنرها از دیرباز به‌عنوان وسیله‌ای برای نمایش تاریخ، فرهنگ و هویت یک ملت شناخته شده‌اند (حلیمی، ۱۳۸۴).

شکل ۲ (هنرهای تجسمی)

تعامل بین هنرهای کاربردی و تجسمی

تعامل میان هنرهای کاربردی و تجسمی به معنی به کارگیری اصول هنری و زیبایی‌شناختی هنرهای تجسمی در طراحی و خلق آثار کاربردی است؛ به‌عنوان مثال، در طراحی صنعتی از اصول هنری مانند رنگ‌شناسی، تناسبات و بافت‌ها استفاده می‌شود تا محصولاتی زیبا و کاربردی تولید گردد. و یا در سفال و سرامیک همان زور که در سال‌های اخیر در جشنواره‌های بزرگ سفال و سرامیک در ایران شاهد آن بودیم تا فارغ از کاربردی بودن آن به خلق یک اثر هنرمند توجه داشته‌است.

می‌تواند به تولید آثاری منجر شود که هم از نظر کارکردی و هم از نظر زیبایی‌شناختی ارزشمند باشند؛ برای مثال، استفاده از اصول هنرهای تجسمی در طراحی صنعتی یا معماری می‌تواند به خلق آثاری منجر شود که علاوه بر جذابیت بصری، پاسخگوی نیازهای کاربران نیز باشد. همچنین، نقش فناوری در تقویت این تعاملات مورد توجه قرار گرفت. ابزارها و تکنیک‌های دیجیتال به هنرمندان و طراحان این امکان را می‌دهند که مرزهای میان هنرهای کاربردی و تجسمی را کمرنگ کرده و به خلق آثاری جدید با مفاهیم نوآورانه بپردازند. این یافته‌ها نشان می‌دهد که فناوری به‌عنوان یک واسطه می‌تواند پیوندهای میان این دو حوزه را تقویت کند. با این حال، این تحقیق با محدودیت‌هایی مانند دسترسی محدود به برخی منابع و محدودیت زمانی روبه‌رو بوده است. پیشنهاد می‌شود پژوهش‌های آینده بر تحلیل عمیق‌تر تعامل میان این دو حوزه در بسترهای مختلف فرهنگی و اجتماعی تمرکز کنند و نمونه‌های بیشتری از آثار هنری را بررسی کنند. این تحقیق نشان می‌دهد که درک بهتر از پیوند میان هنرهای کاربردی و تجسمی می‌تواند به گسترش دانش هنری و تولید آثاری منجر شود که هم به نیازهای عملی جامعه پاسخ دهند و هم به زیبایی‌شناسی فرهنگی کمک کنند. این امر می‌تواند الهام‌بخش هنرمندان، طراحان و پژوهشگران برای همکاری و خلق آثار جدید باشد. در نهایت، تعامل هنرهای کاربردی و تجسمی باعث ایجاد آثاری می‌شود که هم از نظر زیبایی‌شناختی و هم از نظر کارایی ارزشمند هستند. این تعامل در دنیای امروز که به سرعت در حال تغییر است، تأثیرات مثبت زیادی بر جامعه و فرهنگ خواهد داشت. استفاده از فناوری‌های جدید و گسترش مطالعات میان‌رشته‌ای فرصت‌های جدیدی برای توسعه این تعامل‌ها را فراهم می‌آورد. و از آنجایی که مخاطب معاصر، هنرمندان، دانشجویان و علاقه‌مندان این عرصه باید تعامل هرچه بهتری را با یکدیگر داشته باشند و با آگاهی جدایی‌ناپذیری این دو از یکدیگر آثار خلاقانه‌تر و اصیل‌تری را بهره‌برداری کنند؛ از این رو مطالعات میان‌رشته‌ای در این دو حوزه می‌تواند به تولید و خلق آثار نوآورانه و ایده‌های اصیل منجر شود که هم از لحاظ زیبایی‌شناختی و هم از لحاظ کاربردی ارزشمند است.

پی‌نوشت

۱. Applied arts (هنرهای کاربردی)

۲. visual arts (هنرهای تجسمی)

منابع

- احمدی، مهتاب. (۱۳۹۹)، «نقش فناوری در هنرهای کاربردی و تأثیر آن بر طراحی»، مجله هنر معاصر ایران. شماره ۸، ص ۲۲-۳۵.
- اسمیت، جان. (۲۰۲۰)، *مبانی هنرهای تجسمی و کاربردی*، تهران: هنرهای زیبا.
- براون، لیندا. (۲۰۱۸)، *مطالعات میان‌رشته‌ای در هنر، نظریه و عمل*، انتشارات دانشگاه آکسفورد.
- تولستوی، لئون، دهگان، کاوه. (۱۸۹۷)، *هنر چیست؟*، تهران: امیرکبیر.
- حسینی، علی. (۱۳۹۸)، *تأثیر زیبایی‌شناسی بر هنرهای کاربردی معاصر*، تهران: سمت.
- حلیمی، محمد. (۱۳۸۴)، *اصول و مبانی هنرهای تجسمی*، تهران: احیا کتاب.
- رضایی، نرگس. (۱۴۰۱)، *تاریخچه و تحلیل تطبیقی هنرهای کاربردی و تجسمی*، تهران: فرهنگ.
- شفیعی، فاطمه. (۱۳۹۷)، «بررسی پیوند هنرهای کاربردی و تجسمی در خلق آثار معاصر»، فصلنامه مطالعات هنر و زیبایی‌شناسی. شماره ۱۲، ص ۴۵-۶۰.

شکل ۱ تصویر هنرهای کاربردی برداشت ۱۶ ژانویه ۲۰۲۵

شکل ۲ و ۳ تصویر هنرهای تجسمی برداشت ۱۶ ژانویه ۲۰۲۵

کریمی، محمدرضا. (۱۴۰۰)، *هنرهای تجسمی و نقش آن در طراحی صنعتی*، تهران: آگاه.

مقاله‌های علمی موجود در پایگاه داده Scopus و Google Scholar مرتبط با هنرهای کاربردی و تجسمی.

موسوی حاجی، رسول، نیک‌بر مازیار. (۱۳۹۳)، *هنرهای کاربردی دوره اسلامی*، تهران: سازمان سمت.

منابع انگلیسی:

1. Dewey, J. *Art as Experience*. New York: Penguin (1934).
2. Kandinsky, W. *Point and Line to Plane*. New York: Dover Publications (1977).
3. Smith, R., & Jones, M. "The Interdisciplinary Approach to Applied and Visual Arts". *Journal of Aesthetic Studies*, 34(2), 120-135(2015).
4. Berger, J. *Ways of Seeing*. London: Penguin Books (1972).
5. Wilson, F., & Perry, K "Digital Innovations in Applied Arts". *International Journal of Applied Arts*, 10(4), 55-78. (2018).

The Interaction Between Applied and Visual Arts: An Interdisciplinary Perspective

Abstract

This article explores the interaction between applied arts and visual arts through the lens of interdisciplinary studies. Both applied and visual arts play a significant role in human life and have the potential to impact society in aesthetic and functional ways. Interdisciplinary studies between these two fields can lead to the creation of innovative works that are both artistically valuable and practically effective.

The paper reviews the history, characteristics, and interplay of these two artistic domains, while also addressing the importance of incorporating new technologies into their interaction. Given the crucial role of this topic for artists, students, and enthusiasts, the inseparable nature of these two artistic domains offers valuable opportunities for research and creative production. The research method is descriptive-analytical, with data collected through library research and the analysis of artistic works.

The findings reveal that the fusion of applied and visual arts results in works that embody both aesthetic and functional values. The theoretical framework of this study is grounded in John Dewey's aesthetic philosophy and contemporary design principles.

Keywords: Applied Arts, Visual Arts, Art Interaction, Interdisciplinary Studies, Technology.